

AKTUALNE ZADANIA KOORDYNACJI BADAŃ EKONOMICZNO-ROLNICZYCH

(Komunikat z prac Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V PAN)

Do rzędu pojęć powszechnie używanych, a nawet nadużywanych, należy „koordynacja”. Nie ma takiej dziedziny działalności, do której pojęcie to nie mogłoby się odnosić. Odnosi się ono również do badań naukowych.

Jako koordynację badań naukowych pojmuje się inicjatywę organów do tego upoważnionych nadania badaniom określonego kierunku, by uzyskać najlepszy efekt, nie rozpraszając wysiłków i środków.

Nadanie badaniom kierunku, ogólnie biorąc, należy rozumieć jako spełnienie warunku, by tematyka badań odpowiadała szeroko pojmowanym potrzebom społecznym pod względem metod poznawczych i treści. Potrzeby te każda dyscyplina wskazuje według własnych kryteriów, mniej lub więcej szeroko. Ekonomia rolnictwa, jako dyscyplina odzwierciedlająca działalność gospodarczą, a więc cele utylitarne, podobnie jak wszystkie dyscypliny ekonomiczne, „zamówieniu społecznemu” nadaje siłą rzeczy szersze ujęcie. Inaczej mówiąc, nauka podejmuje tu w znacznym stopniu rolę służebną w stosunku do potrzeb życia.

Oddziaływanie na rozwój badań naukowych może być dokonywane różnymi sposobami. Może to być regulowanie formalnymi przepisami i rygorami przez określony organ naczelny — byłaby to koordynacja typu administracyjnego.

Istnieją jednak i inne też metody, oparte na wykorzystaniu w badaniach czynnika aktywności społecznej. Polega to na wzajemnym konfrontowaniu poglądów i na wytwarzaniu na tej drodze opinii, bynajmniej nie zawsze jednoznacznej, lecz opartej na dostatecznie ugruntowanych podstawach wypracowanych w ogniu krytyki. Ten rodzaj koordynacji badań naukowych pozbawiony jest wszelkiego formalizmu i rygorów, a jednak nie jest pozbawiony kontrolującej roli krytyki i samokrytyki, potwierdzając tym inicjatywę badań i swobodną wymianę myśli.

W realizacji badań naukowych występują obecnie te dwa rodzaje koordynacji — typu formalno-administracyjnego i społecznego. Komitet Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V PAN skłania się zdecydowanie do stosowania tego ostatniego.

Techniczna strona tego rodzaju koordynacji przyjmuje formy w zasadzie bardzo proste, które mogą wymagać udoskonalenia. Zasady te są następujące: Plany badań naukowych poszczególnych placówek są uwidocznione w zbiorczym dokumencie. Materiał ten, zbierany corocznie ze wszystkich placówek badawczych, jest przedmiotem obrad specjalnej komisji, wyłonionej przez Komitet Ekonomiki Rolnictwa, Radę Naukową-Techniczną przy Ministrze Rolnictwa oraz Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego przy współudziale przedstawicieli innych zainteresowanych resortów i instytucji. Tu następuje podstawowy przegląd i konfrontacja tematyki badanej w całym kraju. Wynik ustaleń tej komisji stanowi właściwy dokument określający roczny plan badań naukowych.

Jednakże do tego rola koordynacyjna nie może się ograniczyć. Przegląd tematyki badanej przy rozważaniach nad planem odbywa się biorąc za podstawę tylko tytuł podejmowanej pracy. Pośrednią wskazówkę mogą stanowić zainteresowania samego autora lub kierownika placówki. Treść samej pracy jak i metody stosowane, pozostają natomiast nieznanne. Stąd też zachodzi konieczność bliższego wnikania w tematykę przeprowadzonych badań. W stosunku do wszystkich prac jest to ze względów technicznych szczególnie w jednym roku nieosiągalne, natomiast jest to możliwe w odniesieniu do grupy prac najbardziej tematycznie do siebie zbliżonych, a prowadzonych aktualnie w różnych placówkach.

Mając na względzie podjęcie tego rodzaju koordynacji, Komitet Ekonomiki Rolnictwa podjął inicjatywę skontaktowania za pomocą swych sekcji, autorów z różnych placówek opracowujących podobne tematy.

Ma to na celu wzajemne poznanie się, poinformowanie o metodach i wynikach oraz wymianę doświadczeń i poglądów. Ostatnio odbyły się dwa takie spotkania.

W sekcji I Zagadnień Perspektywicznego Rozwoju Rolnictwa pod przewodnictwem prof. W. Staniewicza zostały omówione tematy związane z badaniami demograficznymi w rolnictwie. Reprezentowane były następujące badania z różnych ośrodków:

Instytut Ekonomiki Rolnej — dr A. Szemberg: Zmiany struktury agrarnej, spadkobranie, obrót ziemią na podstawie ankiety.

Wyższa Szkoła Rolnicza Wrocław — prof. J. Sondel: Badania stosunków demograficznych i ich wpływu na produkcję rolną.

Szkoła Główna Planowania i Statystyki — mgr M. Stańczyk: Ekonomiczne aspekty przeludnienia agrarnego w Polsce po wojnie.

Wyższa Szkoła Rolnicza Lublin — mgr E. Hetman: Badania wpływu czynników demograficznych na procesy produkcyjne w rolnictwie.

W wyniku obrad nad zagadnieniami demograficznymi i wpływu ich na rolnictwo ujawnił się różny zakres i różne metody tych prac. W szczególności ankieta IER daje szeroki przegląd problemów w skali ogólnokrajowej, z czego autorka wykorzystuje materiały dotyczące struktury agrarnej, społeczno-zawodowego zróżnicowania wsi, spłat rodzinnych dając wyczerpujące analizy tych procesów. Badania te częściowo są już opublikowane w czasopiśmie.

Prof. Sondel patronuje badaniom mgr Łacha, który zbiera drogą ankietową materiały w dwóch gromadach na ziemiach zachodnich. Zakres tych badań ze względu na trudności techniczne jest dość skromny.

Mgr M. Stańczyk, w przeciwieństwie do badań terenowych, opracowuje swój temat kameralnie, wykorzystując istniejące materiały statystyczne i monograficzne z sześciu województw centralnych. Bada kierunki rozwoju gospodarki narodowej jako całości i na tle tego ustala rozmiar nadwyżek i niedoborów ludności zatrudnionej w rolnictwie, opierając się na przyjętych normach zatrudnienia.

Ośrodek Lubelski bada zagadnienia siły roboczej w ujęciu mikroekonomicznym w 20 gospodarstwach indywidualnych, 3 spółdzielniach produkcyjnych i kilku PGR. Zamiarem jego jest badanie bilansu siły roboczej w całym województwie, do czego jednak materiał obecnie opracowywany ze względu na jego małą reprezentatywność jest niewystarczający.

Zaproszeni do udziału w spotkaniach przedstawiciele Komisji Planowania przy Radzie Ministrów mgr K. Smoleński, mgr I. Frenkiel i mgr K. Dzieńko złożyli obszerną notatkę informującą o przeprowadzanych badaniach zatrudnienia w rolnictwie oraz o dalszych propozycjach badań, których wykonawcami mają być Wojewódzkie i Powiatowe Komisje Planowania.

W sekcji III, Rozmieszczenia i Rejonizacji Produkcji Rolniczej pod przewodnictwem prof. Fr. Dziedzica, omawiane były tematy związane z organizacją produkcji rolnej.

Wyższa Szkoła Rolnicza w Olsztynie. Mgr Wł. Ziajka pod kierunkiem doc. Majewskiego prowadzi badania pt. „Metodyka planowania przestrzennego w skali powiatu”. Stanowi to opis istniejącego rozmieszczenia i postulowanych zmian w dwóch powiatach województwa olsztyńskiego.

W Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie pod kierunkiem prof. J. Kubicy dokonują się dwa opracowania: Dr S. Rokity: Ekonomiczne podstawy planowania przestrzennego terenów rolniczych oraz mgr M. Kozieja: Kierunki produkcyjne rolnictwa i drogi ich intensyfikacji w strefie podmiejskiej m. Krakowa.

W Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego doc. L. Lewandowski przedstawia temat: Organizacja produkcji rolnej w gromadzie rejonu przemysłowego.

W omawianych tematach zagadnienia metodyczne wysuwają się na pierwsze miejsce, przy tym chodzi tu o postulowanie rozmieszczenia w powiązaniu z kierunkami produkcji. Opracowania te obejmują w zasadzie określony obszar w skali od gromady do grupy powiatów. Jedyne prace dr Rokity ma bardziej teoretyczny charakter, nie związany z określonym obszarem.

Należy nadmienić, że tematyka rejonizacyjna była omawiana na wstępnym zebraniu Komitetu Budownictwa, Urbanistyki i Architektury oraz Prezydium Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V PAN. Przedmiotem obrad były plany osiedleńczo-rolne w trzech powiatach (Kalisz, Ciechanów, Tczew). Wyniki tych narad wymagają specjalnego omówienia.

Ogólnie biorąc można stwierdzić, że zapoczątkowanie przez Komitet Ekonomiki Rolnictwa spotkań z autorami prac badawczych, całkowicie przekonało o ich użyteczności. W najbliższym czasie odbędą się dalsze takie spotkania z autorami w grupie tematów z zakresu organizacji gospodarstw (Seksja II) oraz w grupie agronomii społecznej (sekcja VI). Oprócz autorów na te zebrania zapraszane są także inne osoby interesujące się tym zagadnieniem.

Wł. Nowicki